

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

І.Б. Тернавська

Уманський національний університет садівництва, м. Умань (Україна)

Л.А. Пархоменко

Уманський національний університет садівництва, м. Умань (Україна)

Постановка проблеми. Механізм забезпечення продовольчої безпеки сталого розвитку країни чи регіону, вимагає проведення системної та комплексної діагностики стану її загроз. Загроза є найвищим ступенем перетворення небезпеки з можливості на дійсність, висловленим наміром одних суб'єктів завдати шкоди іншим, демонстрацією готовності здійснити насилля для завдання шкоди [1, с. 55-56].

Загрози продовольчій безпеці – це сукупність умов і чинників різного роду джерел, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам економічних, політичних, соціальних суб'єктів, порушують процес відтворення, підривають досягнутий рівень життя населення, викликають підвищену соціальну напруженість в суспільстві та негативно впливають на світовий імідж країни. Вони виникають з протиріч економічних інтересів різних елементів, які взаємодіють як в середині, так і ззовні соціально-економічної системи, та визначають зміст і напрями діяльності по забезпеченню безпеки.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розв'язання проблем досягнення та посилення продовольчої безпеки зробили такі вітчизняні вчені: В.І. Бойко, В.І. Власов, О.І. Гойчук, А.С. Лисецький, Б.Й. Пасхавер, О.В. Скидан, В.Г. Ткаченко, В.М. Трегобчук, П.Т. Саблук, О.М. Чечель, О.М. Шпичак та інші.

Метою публікації є дослідження та класифікація основних загроз забезпечення продовольчої безпеки.

Основні результати дослідження. Загрози продовольчій безпеці дуже різноманітні за своїм походженням та формами прояву, тому вважаємо

доцільним здійснити їх класифікацію (рис. 1)
[2, с. 30].

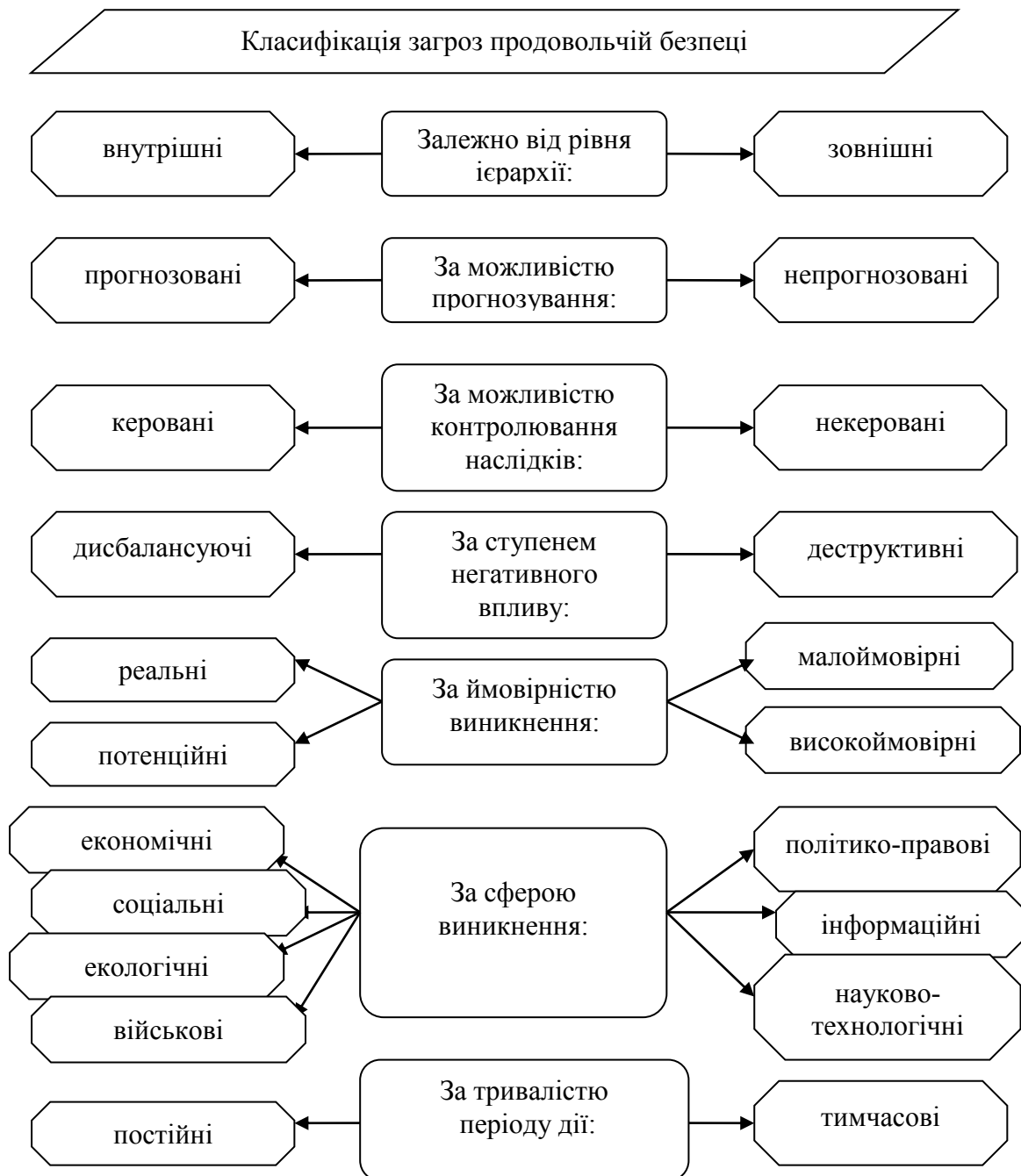

Рис. 1. Система класифікації загроз продовольчій безпеки
Джерело: власні дослідження

Зовнішні загрози на макрорівні пов'язані з поглибленням глобалізаційних процесів у світі. Зовнішні загрози національній продовольчій безпеці можливі в умовах надмірної відкритості економіки, нерегульованої державою

зовнішньоекономічної діяльності, що в результаті призводить до неконтрольованого експорту та імпорту агропродовольчої продукції; несприятливі зміни кон'юнктури світового ринку викликають значний відтік сировини і продовольства із країни; використання продовольства в якості інструмента зовнішньоекономічного та політичного тиску, викликає недопустимо високий рівень насиченості національного ринку імпортними товарами, що призведе до втрати національної незалежності. Крім того, посилюється вплив зовнішніх факторів на забезпечення продовольчої безпеки, так як продовольство стає одним із основних важелів політичного та економічного тиску в міжнародних відносинах. Внутрішні загрози проявляються в неможливості держави забезпечити своє населення продукцією за будь-яких умов (звичайних чи надзвичайних). Залежно від рівня ієрархії досліджуваної системи змінюються відповідно як зовнішні, так і внутрішні загрози.

Прогнозовані загрози можна легко передбачити та вчасно проводити заходи щодо їх профілактики і запобігання. Непрогнозовані загрози можуть виникати в результаті спаду агропромислового виробництва в цілому, та сільськогосподарської продукції зокрема, внаслідок впливу несприятливих природних умов (засухи, повені, вимерзання тощо), зумовлюють зниження врожайності, валових зборів та валового виробництва. Нейтралізація наслідків таких загроз носить довготривалий характер.

Керовані загрози не завдають значної шкоди продовольчій безпеці, адже нейтралізуються шляхом прямого впливу з боку апарату управління. Некеровані загрози є більш небезпечними, оскільки не піддаються дії прямого впливу, а подіяти на них можна лише через припинення дії керованих загроз.

Дисбалансуючі загрози не завдають продовольчій безпеці значної шкоди, оскільки легко відновлюють належний рівень продовольчої безпеки, на відміну від деструктивних, усунення яких потребує великих затрат часу та різного роду ресурсів (грошових, матеріальних, трудових).

В звичайних умовах господарювання високоїмовірні, потенційні загрози супроводжують продовольчу безпеку постійно, тоді як малоїмовірні виникають, як правило, за надзвичайних умов чи ситуацій. Наприклад, напружена ситуація із забезпечення продовольчої безпеки нашої країни ускладнюється тими обставинами, які вже виникли й тими загрозами, які можуть виникнути в найближчому майбутньому, в зв'язку з світовою економічною, продовольчою, фінансовою кризами, які не можуть не відображатися на функціонуванні АПК України.

Класифікуються загрози залежно від сфери виникнення, найнебезпечніші з них загрози в економічній сфері. Загрози продовольчій безпеці в економічній сфері проявляються у зниженні конкурентоспроможності українського села, зниженні рівня інвестицій в аграрний сектор, зростанні диспаритету цін, різкій поляризації суспільства, сукупного рівня доходів і витрат, скороченні обсягів споживання продуктів харчування. Загрози в соціальній сфері тісно пов'язані з економічними можливостями, і навпаки, соціальні загрози полягають у зниженні соціальної захищеності, рівня добробуту населення, у погіршенні демографічної ситуації, зниженні тривалості життя, зростанні соціальної напруженості тощо. Загрози у політико-правовій сфері є наслідком недосконалості та гнучкості законодавчої, правової і нормативної бази, неефективної системи оподаткування, що посилює деструктивні тенденції в сфері виробництва та споживання. Загрози у інформаційній сфері впливають з надзвичайно низького рівня інформаційної бази, виникненні інформаційних диспропорцій, погіршенні її якісних показників, порушенні цілісності інформаційного простору. І тут доцільно згадати відомий вислів С. Лемма: „інформація – це влада”, який наголошує на тому, що наявність якісної інформації дає змогу правильно й рішуче керувати соціально-економічними явищами і процесами. Науково-технологічні загрози є наслідком зниження рівня державної та регіональної підтримки науково-технологічної сфери, збільшення розриву між рівнями вітчизняної науки та розвинених країн світу. Спостерігається зростання залежності від таких загроз, до них відносять:

зниження технологічного рівня більшості галузей, зростання витрат виробництва, втрату позицій у важливих напрямках науково-технічного прогресу. Крім того, низька питома вага інновацій, відсутність механізму стимулювання їх розробок та впровадження стримують розвиток аграрного сектору і провокують відставання від світового НТП. Загрози у сфері екології є одними з найнебезпечніших, бо безпосередньо впливають на життя та здоров'я громадян. Дійсно, в результаті незадовільної екологічної ситуації багато продовольчих товарів знижують свої корисні властивості, втрачають лікувальну і функціональну цінність, здатність до довготривалого зберігання та гарантовану безпеку для здоров'я людини. Загрози у військовій сфері виникають у випадку залучення держави до міжнародних збройних конфліктів та внутрішніх збройних сутичок.

Висновки. Тому, для гарантування продовольчої безпеки державна і регіональна політика мають спрямовуватися на запобігання, профілактику та припинення дії загроз. Під запобіганням слід розуміти діяльність, направлену на недопущення здійснення підготовлених загроз. Метою профілактики є впровадження системи заходів щодо виявлення, нейтралізації та усунення причин загроз. Припинення дії передбачає діяльність, спрямовану на недопущення реалізації загроз, що вже активізувались [3, с. 9].

Література

1. Барановський О. І. Фінансова безпека України (методологія оцінки та механізм забезпечення) : моногр. / О. І. Барановський. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.
2. Манзій І. Б. Продовольча безпека: структура, принципи, реальність загроз / І. Б. Манзій // Вісник Сумського нац. аграрного ун-ту. — Суми : СНАУ, 2008. — Вип. 8/1 (31). — С. 27—31. — (Серія : Економіка та менеджмент).
3. Шніпко О.С. Економічна безпека внутрішнього ринку України: сутність, загрози, заходи щодо покращення // Формування ринкових відносин в Україні. — 2005. — №11. — С. 9-11.